

УДК 341.181(498.7) "323/324""1919"

ПОПЕНКО ЯРОСЛАВ,

кандидат історичних наук, доцент кафедри права,

Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького

"БЕССАРАБСЬКЕ ПИТАННЯ" НА ПАРИЗЬКІЙ МИРНІЙ КОНФЕРЕНЦІЇ (осінь-зима 1919 р.)

Стаття присвячена аналізу політичної боротьби навколо Бессарабії на Паризькій конференції впродовж другої половини 1919 року. Завданнями публікації є характеристика перебігу подій щодо прийняття рішень про територіальну належність регіону в період формування Версальської системи міжнародних відносин. У контексті визначеної теми були розглянуті як питання, пов'язані з дипломатичною боротьбою в Парижі, так і внутрішня політика бухарестського уряду, спрямована на інтегрування Бессарабії в загальнодержавну систему королівства.

Ключові слова: Паризька мирна конференція; "бессарабське питання"; Румунія; Антанта; міжнародне право; дипломатія; анексія; Сен-Жерменський мирний договір.

Постановка проблеми. У січні 1919 р. в Парижі відкрилася мирна конференція, скликана державами-переможцями у Першій світовій війні для напрацювання системи мирних договорів із переможеними країнами. Фактично мова йшла про перерозподіл сфер політико-економічного та військового впливу та створення нової карти світу та Європи. Упродовж 1919 р. засідання конференції продемонстрували такі головні тенденції: Франція прагнула максимально ослабити Німеччину, що давало можливість встановити власну гегемонію в Європі та забезпечити східні кордони. Англія та США були більш зацікавлені у збереженні рівноваги на континенті, що змушувало їх ураховувати інтереси переможеної Німеччини, яку в умовах розпаду Австро-Угорщини, революції в Росії, загальноєвропейського національно-визвольного руху та більшовицької пропаганди можливо було "використовувати" як певний стабілізуючий фактор. Інші держави, які входили до Антанти, також не хотіли втрачати шансу розширити територію та посилити власну політичну вагу. Однією з них була Румунія, яка анексувала землі Бессарабії в 1918 р.

Загалом, румунська дипломатія впродовж першої половини 1919 р. досить активно та наполегливо доводила в Парижі власне виняткове право на регіон, однак у своєму прагненні офіційно закріпити його за собою вона зустріла жорстку протидію з боку союзників по коаліції. Лише восени 1919 р. "бессарабська проблема" почала набувати більш-менш чітких рис у своєму остаточному вирішенні.

Стан вивчення проблеми. Проблема вирішення "бессарабського питання" під час роботи Паризької конференції знайшла своє відображення в публікаціях безпосередніх учасників тих подій, коли у складній військово-політичній ситуації повоєнної Європи склалася принципово нова система міжнародних взаємин [Brătianu, 1939; Tilea, 1920]. Окремо переговорний процес у Парижі зафіксований і в офіційних збірниках документів [Documents on British Foreign Policy, 1947, Vol. I; 1948, Vol. II]. Перебіг політичних дебатів щодо територіальної належності Бессарабії представлений у роботах радянських авторів В. Лунгу, С. Мадієвського,

М. Мунтяна та ін. Окремо слід відзначити науковий доробок І. Левіта, який власне монографічне видання безпосередньо присвятив "бессарабській проблемі" в контексті прийняття рішень Паризької конференції. Дослідженню зовнішньополітичної діяльності Румунії в Парижі в напрямку приєднання Бессарабії до складу королівства присвячена й низка новітніх публікацій, зокрема С. Суляка, С. Назарія, В. Буле, А. Басчіані та ін.

Метою дослідження є аналіз перебігу політичної боротьби навколо "бессарабського питання" на Паризькій конференції впродовж осені-зими 1919 р. Завданнями публікації є характеристика подій навколо прийняття рішень щодо територіальної належності регіону в період формування Версальської системи міжнародних відносин. У контексті визначеної теми були розглянуті питання, пов'язані не лише з дипломатичною боротьбою в Парижі, а й внутрішня політика бухарестського уряду, спрямована на швидку інтеграцію Бессарабії в загальнодержавну систему королівства.

Виклад основного матеріалу. Попри виконання Румунією окремих вимог союзників, висунутих упродовж першої половини 1919 р., ситуація в Парижі в цілому для неї не змінилася, навіть ускладнилася. Зокрема, за словами Г. Бретіану від 4 вересня 1919 р., американські представники заявляли, що в разі, якщо до Румунії не буде вжито жорстких санкцій, "їхня країна покине конференцію". Американці взагалі вимагали від партнерів по Антанті виключити королівство із числа союзних держав та розірвати з ним дипломатичні, економічні та фінансові відносини [Brătianu, 1939, p. 150].

5 вересня союзні держави продовжили розгляд низки територіальних питань, серед яких була і проблема Добруджі. За словами Ж. Клемансо, всі обіцянки Болгарії, які були їй попередньо надані, що Румунія поступиться цією територією, не дали практичного результату [DBFP, 1947, Vol. I, p. 634]. Італійський представник Т. Тіттоні запропонував присутнім знов рекомендувати Румунії повернути Болгарії Південну Добруджу, натомість гарантувати Бухаресту вирішення питання Бессарабії на його користь, відповідно до попередніх висновків комісії А. Тардьє [DBFP, 1947, Vol. I, p. 634].

Більш детально цей сюжет представлений у відповідних публікаціях [Попенко, 2017; Попенко, 2018]. У результаті тривалої дискусії, що виникла між делегатами, спільної точки зору знайти вкотре не вдалося.

З іншого боку, продовжувати відкладати вирішення питань територій у Центрально-Східній Європі також не мало жодного сенсу, оскільки б тоді постало питання про життєздатність нової Версальської системи. Уже 8 вересня Т. Тіттоні рекомендував використати "бессарабську карту" проти позиції Бухареста. На його думку, у разі відмови Румунії йти на поступки в напрямку підписання договорів із сусідніми з нею державами (Австрією та Угорщиною) слід було звернути увагу румунського керівництва на таке: "Якщо Румунія не оформить договором із союзниками своїх законних прав на Бессарабію, то Росія, коли вона відновиться, безумовно, буде вимагати повернення регіону. Саме в цей момент Румунія буде потребувати допомоги Антанти та держав, що увійшли до Ліги Націй" [DBFP, 1947, Vol. I, p. 649]. Рішуче проти такого варіанту розвитку подій виступив Ф. Полк, який відзначив, що не готовий йти на "підкуп Румунії" та "не очікував, що Рада (конференції - авт.) може впасти так низько". Натомість італійський представник відзначив, що не зробив би такої пропозиції, якби не вважав "Румунію найкращим варіантом для Бессарабії" [DBFP, 1947, Vol. I, p. 649].

Осторонь політичних переговорів навколо Бессарабії, звісно, не могла залишитися й румунська дипломатична служба. 9 вересня румунське представництво в Парижі надало керівництву конференції спеціальний меморандум, у якому висловлювалося занепокоєння політикою великих держав, яку вони обрали для захисту інтересів королівства. Зокрема, автори документа дорікали Верховній раді конференції, що вона не враховує завданих світовою війною жертв та відверто ігнорує заслуги королівської армії в наведенні ладу в бессарабському регіоні. На додаток підкреслювалося, що Бухарест не може підписати договір з Антантою, оскільки документ містить положення, які "зачіпають гордість та інтереси країни" [Levit, 2012, с. 122]. Навіть французьким представникам, які в цілому досить послідовно підтримували Румунію в Парижі, не вдалося переконати Бухарест бути більш лояльним у переговорному процесі. Зокрема, у вересні 1919 р. вони, підтримуючи позицію Бухареста щодо Бессарабії, намагалися переконати румунський провід у тому, що не варто "протиставляти себе політиці Антанти". Зокрема, на цьому наголошував генеральний секретар МЗС Франції Ф. Вертело та керівник комісії у справах Югославії та Румунії А. Тардьє [Brătianu, 1939, p. 158]. Водночас румунська дипломатія продовжувала неухильно відстоювати наміри королівства створити "Велику Румунію" за рахунок нових приєднаних земель. 17 вересня І. Бретіану відзначав, що найкращою гарантією міжнародної безпеки та підтримки для Румунії є ефективна окупація Бессарабії та Південної Добруджі. Більше того, за словами румунського прем'єр-міністра, "сам Клемансо в підсумку переконається, що Румунію варто підтримувати, а не знищувати" [Brătianu, 1939, p. 158].

З приходом до влади в Бухаресті нового урядового кабінету на чолі з А. Вейтояну (очолював уряд з 27 вересня до 30 листопада 1919 р.) зовнішньополітична стратегія королівства практично не змінилася. Навпаки, генерал А. Вейтояну фактично відмовився виконувати вимоги Антанти відвести румунські війська з Угорщини та врегулювати спірні моменти з Австрією.

У Парижі тим часом територіальні питання приду-

найського регіону продовжували викликати жваві дискусії. У жовтні-листопаді на засіданнях конференції обговорювали листи бессарабських представників О. Крупенського та В. Шмідта, у яких вони закликали Антанту нарешті активно втрутитися в справу "визначення" міжнародного правового статусу Бессарабії. На думку бессарабських представників, Румунія незаконно анексувала регіон, оскільки він у правовому визначенні належний Росії [Stafi, 2007, p. 74]. Більше того, у своєму зверненні вони наголошували, що Паризька конференція взагалі не давала Бухаресту права анексувати регіон, тому це було прямим порушенням норм чинного міжнародного права з боку королівства. Окремо, автори висловлювали нарікання на дії окупаційної адміністрації щодо цивільного населення краю [DBFP, 1947, Vol. I, p. 919-920]. Зокрема вказувалося, що Бессарабія фактично перебувала в стані облоги, коли були заборонені публічні збори та періодична преса, а населення жорстко контролювалося королівською поліцією та жандармерією [The Roumanian Occupation in Bessarabia, 1920, p. 143-144]. Схожі звернення бессарабські представники й далі неодноразово надсилали до відомого керівництва мирної конференції [Roumanian Occupation, 1920].

Зрозуміло, що занепокоєння та меморандуми представників Бессарабії мало цікавили представників великих держав, але ці звернення стали своєрідним політичним засобом тиску на непоступливий Бухарест. Упродовж жовтня-листопада керівництво конференції неодноразово направляло ноти румунській стороні, у яких прямо відзначалося, що в разі невиконання нею вимог союзників питання Бессарабії не буде позитивно вирішено на користь Бухареста.

Фактично Румунія восени 1919 р. опинилася в надзвичайно складній щодо Бессарабії ситуації, де чітко простежувалися внутрішні та зовнішні умови.

На перший погляд, у результаті світової війни економіка королівства, здавалося, мала вийти із затьмяної кризи завдяки приєднанню нових територій, зокрема й Бессарабії. Натомість ситуація склалася по-іншому: промисловість, транспорт, сільськогосподарське виробництво були зруйновані. Національна валюта знецінилася, що викликало постійне зростання цін. Румунська нафтова промисловість фактично перебувала під контролем іноземного капіталу. Державний борг королівства неухильно зростав. За визначенням сучасного італійського дослідника А. Басчіані, приєднання нових земель, зокрема Бессарабії, ситуацію не виправило, оскільки її головна сільськогосподарська галузь знаходилася в кризовому стані [Basciani, 2007, p. 103]. З одного боку, тут активно працювали торговельні товариства "Імпорт" та "Франко-румунське товариство з постачання іноземних товарів і продуктів", але вони контролювалися іноземцями [Ветрова, 2013, с. 47]. Крім того, традиційні зв'язки Бессарабії з європейськими країнами Дунаєм опинилися під контролем Міжнародної дунайської комісії, де знов ж таки домінував не румунський капітал (англійський, французький, італійський) [Мунтян, 1977, с. 18]. Економічні відносини з Україною також були розірвані внаслідок і далі триваючих тут військових дій. Традиційні ринки збуту товарів із регіону в Одесі, Херсоні, Миколаєві, Катеринославі та ін. практично не функціонували. Звісно, товарообіг між Румунією та Бессарабією існував і до війни, але внаслідок бойових дій відновити його потужності та швидко інтегрувати в одну загальнодержавну економічну систему в 1919 р. не вдалося [Basciani, 2007, p. 108].

Більше того, у результаті аграрної реформи 1918 р.

був завданий черговий удар по сільськогосподарському виробництву краю: було поновлено велике поміщицьке товарне виробництво; більшість селян втратили власну землю або перетворилися на орендарів; була відновлена система викупних платежів тощо. Відповідно, криза не оминула й інших секторів: тваринництва, садівництва та виноградарства. У цілому, у 1919 р. рівень капіталовкладень у бессарабську економіку з боку королівської адміністрації становив лише 6,2 % - регіон перетворювався на суто аграрно-сировинний придаток [Ветрова, 2013, с. 51].

Колоніальна політика Румунії щодо Бессарабії спостерігалася й у національно-культурному плані. Починаючи з 1918 р., у регіоні був установлений по суті окупаційний режим. Про це неодноразово звітували як антантівські представники, так і українські та російські делегати в Парижі [Буле, 2012; "Совершенно лично и доверительно", 2001]. Новітні дослідження, спираючись на архівні матеріали, також підтверджують жорстокість поведінки румунської цивільної та військової адміністрації в анексованій Бессарабії [Суляк, 2006; Левит, 2012; Кройтор, 2001; Лунгу, 1979]. Зрозуміло, що така політика Бухареста спричинила військовий спротив населення. Зокрема, найбільш відомі та масові повстання в Хотині та Бендерах у 1919 р. були придушені лише завдяки залученню регулярних підрозділів королівської армії. Але навіть після цього рух спротиву не припинявся. Досить часто він отримував і зовнішню підтримку, зокрема від більшовицького уряду. Отже, з точки зору внутрішніх умов - швидко інтегрувати Бессарабію до складу королівства не вдалося.

Зовнішні умови також склалися для Румунії не кращим чином - питання офіційного приєднання Бессарабії до складу королівства стало своєрідним політичним "заручником" у Парижі. Зокрема, керівництво мирної конференції із середини 1919 р. активно використовувало його як засіб "прямого тиску" на Румунію, оскільки остання продовжувала відмовлятися виконувати вимоги союзників. Зокрема, румуни відтягували процес виведення власних військових контингентів з окупованої Угорщини, хоча більшовицький уряд Б. Куна був ліквідований на початку серпня 1919 р. Під питанням залишалося підписання низки двосторонніх міжнародних угод між Румунією, Болгарією, Австрією, Угорщиною, Королівством сербів, хорватів і словенців. Крім того, деталізації та уточнення вимагало визначення державних кордонів між Румунією, Польщею та Чехословащиною.

І на східних кордонах королівства військово-політична ситуація залишалася напруженою. На території колишньої Російської імперії, зокрема в Україні, тривали військові дії між Директорією УНР, білогвардійцями та більшовиками. З українцями румуни частково підтримували торговельно-економічні та військові відносини, оскільки уряд С. Петлюри, розуміючи критичність власних позицій, фактично визнав окупацію Бухарестом Бессарабії та Буковини. З денікінцями ситуація складалася інакше. По-перше, їх підтримувала Антанта (Великобританія та США), тому вступати у пряму конфронтацію з А. Денікіним румуни не поспішали. Більше того, на тактичному рівні між сторонами існувала певна взаємна допомога. З іншого боку, одне з гасел російського генерала передбачало відродження "єдиної та неділимної" імперії. Це, у свою чергу, давало Бухаресту чіткий сигнал, що в разі перемоги білогвардійців питання про повернення окупованих територій у будь-якому разі вийде на перший план. До того ж і румунська диплома-

ція впродовж 1919 р. неодноразово зіштовхувалася з російською позицією з цього питання в Парижі, зокрема, з М. Чайковським, В. Маклаковим та ін. [Поленко, 2017b, с. 278; Поленко, 2018, с. 37-38].

Занепокоєння в Бухареста викликало й більшовицьке просування Південною Україною. З одного боку, чітка антибільшовицька спрямованість спочатку уряду І. Бретіану, а потім і А. Вейтояну давали Румунії певні гарантії підтримки з боку західних союзників. З іншого, вступати у військовий конфлікт з більшовиками румуни не поспішали, пам'ятаючи про попередні поразки 1918 р., які завершилися підписанням договору "Раковський - Авереску" від 5-9 березня 1918 р., за яким вони фактично мали залишити Бессарабію [Назарія, 2014]. До того ж командування 14-ої Червоної армії розпочало підготовку для вирішального удару проти Добровольчої армії в напрямку Миколаїв - Херсон - Одеса [Історія громадянської війни в СРСР, с. 300]. Стримувальним фактором для бухарестського уряду були й регулярні повідомлення про морально-психологічний стан у власній армії: "Серед солдатів у багатьох районах виявляються серйозні ознаки недисциплінованості" [Левит, 2012, с. 135].

Навіть наполягання з боку англійців "об'єднатися на платформі боротьби проти більшовиків та рішуче боротися з ними" та обіцянка, що Великобританія буде підтримувати всіх, хто готовий захищати цивілізацію та культуру від більшовиків, не змусили румунське керівництво йти на відкритий військовий конфлікт [Левит, 2012, с. 134]. Зрештою, румунський уряд обрав уже "традиційну" для себе політику дипломатичного балансування та затягування часу. З одного боку, на пряму військову ескалацію конфлікту з більшовиками Бухарест не йшов, з іншого - іноді пропускав через власну територію військових як армії УНР, так і білогвардійців. Така ж тактика допускалася румунами і щодо біженців.

Таким чином, і зовнішньополітична ситуація для Румунії залишалася складною. Здавалося, що поєднання внутрішніх і зовнішніх умов мало "поставити хрест" на амбітних планах Бухареста створити "Велику Румунію" та остаточно закріпити за собою статус "жандарма Європи на сході". Однак румунському керівництву все ж вдалося вийти із "патової ситуації".

Зокрема, у листопаді 1919 р. у країні відбулися парламентські вибори, які привели до зміни урядового кабінету. 1 грудня новим прем'єр-міністром став А. Вайда-Воевод. Головним зовнішньополітичним курсом він проголосив необхідність підписати всі необхідні договори для того, щоб "урятувати країну від тих жахливих наслідків можливого розриву відносин із союзниками" [Мадиевський ред., 1988, с. 200]. При цьому одним із головних завдань румунської дипломатії в Парижі А. Вайда-Воевод убачав добитися офіційного визнання великими державами права Румунії на Бессарабію [Тілеа, 1920, р. 33].

Підкреслюючи стратегічний напрям дипломатичної діяльності перебувати у згоді та союзі з партнерами по Антанті, новий румунський уряд уже 9 грудня підписав Сен-Жерменський мирний договір з Австрією. Ця угода стала певним компромісним варіантом вирішення "вибухової" ситуації в регіоні. Зокрема, Герцогство Буковинське залишалося у складі королівства, але при цьому союзні держави отримували право контролювати дії румунської влади щодо дотримання нею прав національних меншин краю. Додатково румуни мали забезпечити свободу "транзиту та економічних відносин" [Циммерман, 1924, с. 91]. При цьому бухарестський

провід дав обіцянку незабаром відвести війська з Угорщини. Натомість союзники мали офіційно підтвердити право королівства на нові землі.

29 грудня румунський парламент в урочистій атмосфері ухвалив закони про приєднання до королівства Бессарабії та Буковини [Stafi, 2007, p. 75]. Таким чином, був зроблений крок на законодавчому рівні консолідувати державу в рамках "Великої Румунії". З іншого боку, певні позитивні сигнали для Бухареста надійшли і від союзників. Зокрема, на нараді керівництва Антанти, що відбулася 12 грудня в Лондоні, обговорювалося "російське питання". Серед різних варіантів його вирішення уважно розглядалася можливість створення своєрідного "паркану ізоляції" відносно більшовицької Росії, який передбачав остаточну відмову від військової агресії проти неї, від підписання з більшовиками угод та сприяння зміцненню порубіжних із нею держав [DBFP, 1948, Vol. II, p. 746]. Зважаючи на той факт, що з такою пропозицією виступив Ж. Клемансо, для Румунії (як і для Польщі) з'являвся цілком реальний шанс зрештою отримати офіційне міжнародне визнання нових державних кордонів королівства.

Висновки

Отже, на кінець 1919 р. "бессарабське питання" залишалось офіційно не вирішеним на Паризькій конференції. Більше того, воно все більше перетворювалося на суто політичне протистояння, коли жодна зі сторін не хотіла поступитися своїми інтересами та прагненнями. Водночас і ситуація в Центрально-Східній Європі вимагала міжнародного правового оформлення в рамках нової Версальської системи. Оцінивши всі можливі варіанти вирішення "бессарабської проблеми", і бухарестський уряд, очолюваний А. Вайда-Воеводою, і керівництво Паризької мирної конференції розпочали активні політичні переговори для пошуку оптимальної моделі його остаточного залагодження.

ЛІТЕРАТУРА

1. Basciani A. La difficile unione La Bessarabia e la Grande Romania. 1918-1940. Roma, Aracne Editrice, 2007. 413 p.
2. Brătianu Gh. I. Acțiunea politică și militară a României în 1919 în Lumina corespondenței ei diplomatice a Lui ion I.C. Brătianu. București: Cartea Românească, 1939. 189 p.
3. Documents on British Foreign Policy. 1919-1939. Vol. I: 1919. London: His Majesty's Stationery Office, 1947. 969 p.
4. Documents on British Foreign Policy. 1919-1939. Vol. II: 1919. London: His Majesty's Stationery Office, 1948. 970 p.
5. Stafi I. Spovedaniile Basarabiei. Chișinău: Bons Offices, 2007. 364 p.
6. The Roumanian Occupation in Bessarabia. Documents by Paris Peace Conference. University of California Libraries, 1920. 211 p.

Popenko Yaroslav,

*Candidate of Historical Sciences, docent of Department of Law,
Bogdan Khmelnytsky Melitopol State Pedagogical University*

"BESSARABIAN QUESTION" AT THE PARIS PEACE CONFERENCE (AUTUMN-WINTER 1919 YEAR)

The peace conference was opened in Paris in January 1919 year; it was convened by the victorious states in the First World War to sign the number of the treaties with the beaten countries. In fact, it was about the redistribution of the spheres of the political, the economic and the military influence. During 1919 year, the meeting of the conference showed that among the leaders of the coalition there was no single point of view on the future structure of Europe. The representatives of France, England, and the USA actively lobbied their own geopolitical considerations on this question. At the same time, other states that were part of the Entente also did not want to

7. Tilea V. V. Acțiunea diplomatică a României. Nov. 1919 - Mart. 1920. Sibiu, 1925. 249 p.

8. Буле В. Образ румынской администрации и настроения населения Бессарабии, отраженные во французских дипломатических и разведывательных отчетах 1918-1920 гг. *Русин.* 2012. № 2 (28). С. 49-54.

9. Ветрова Г. Особливості економічного розвитку Південної Бессарабії у складі королівської Румунії (1918-1940 рр.). *Краєзнавство.* 2013. № 1. С. 47-53.

10. История гражданской войны в СССР: в 5 т. Москва: Государственное издательство политической литературы, 1959. Т. 4: Решающие победы Красной Армии над объединенными силами Антанты и внутренней контрреволюции (март 1919 г. - февраль 1920 г.). 444 с.

11. Кройтор В. Політика національної асиміляції українців у Румунії на початку 20-х років ХХ ст. *Галичина. Науковий і культурно-просвітній краєзнавчий часопис.* 2001. № 7. С. 163-169.

12. Левит И. Э. Бессарабский вопрос в контексте международных отношений (1919-1920 гг.). Парижская мирная конференция. Тирасполь: Литера, 2012. 240 с.

13. Лунгу В. Н. Политика террора и грабежа в Бессарабии 1918-1920 гг. Кишинев: «Карта Молдовеняскэ», 1979. 216 с.

14. Мунтян М. А. Дунайская проблема в международных отношениях (1945-1948). Кишинев: Штиинца, 1977. 259 с.

15. Назария С. М. Соглашение Раковского - Авереску от 5-9 марта 1918 г. в историографии и мемуарах румынских политиков. *Проблемы национальной стратегии.* 2014. № 2 (23). С. 155-165.

16. Попенко Я. Політична боротьба за Бессарабію на Паризькій мирній конференції упродовж травня - серпня 1919 р. *Емінак.* 2018. № 1 (21). Т. 2. С. 36-41.

17. Попенко Я. Румунська дипломатія у боротьбі за Бессарабію на Паризькій мирній конференції (січень - травень 1919 р.). *Київські історичні студії: науковий журнал.* 2017. № 2 (5). С. 10-17.

18. Попенко Я. В. Реалізація ідеї створення «Великої Румунії» у зовнішньополітичній діяльності Бухаресту впродовж першої чверті ХХ ст. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.* Серія: Історія. 2017. Вип. 25. С. 275-280.

19. Проблемы внутри- и внешнеполитической истории Румынии нового и новейшего времени / Ред. С. А. Мадиевский. Кишинев: Штиинца, 1988. 229 с.

20. «Совершенно лично и доверительно!». Б. А. Бахметев - В. А. Маклаков. Переписка. 1919-1951. Москва: РОС-СПЭН, 2001. Т. 1. 568 с.

21. Суляк С. Русины в период Первой мировой войны и русской смуты. *Русин.* 2006. № 1 (3). С. 46-65.

22. Циммерман М. А. Очерки нового международного права. Пособие к лекциям. Прага: Пламя, 1924. 230 с.

lose the chance to expand the territory and to strengthen their own political weight. One of them was Romania, which in fact annexed Bessarabia in 1918 year.

The Romanian diplomacy actively argued in Paris the exclusive right to the region, but in its aspiration it met the rigid opposition from the Allies. Only from the autumn of 1919 year, the "Bessarabian problem" began to acquire more or less distinct features in its final decision.

The aim of the research is the analysis of the political struggle around Bessarabia at the Paris Conference during the second half of 1919 year. The tasks of the publication are the characteristic of the course of the events around the adoption of the decision as for the territorial affiliation of the region during the formation of the Versailles system of the international relations. In the context of the theme, the questions were considered, which was not related only to the opposition in Paris but also to the internal policy of Bucharest which was aimed at the integration of Bessarabia into the nationwide system of the kingdom.

Keywords: Paris Peace Conference; "Bessarabian question"; Romania; the Entente; the international law; the diplomacy; the annexation; Sen-Zhermenskiy peace treaty.

REFERENCES

- «Absolutely personally and confidently!» B.A. Bahmetev - V.A. Maklakov. *Correspondence 1919-1951*. Moscow: ROSSPEN. Vol. 1. Basciani, A., 2007. *La difficile unione La Bessarabia e la Grande Romania. 1918-1940*. Roma, Aracne Editrice.
- Brătianu, Gh. I., 1939. Acțiunea politică și militară a României în 1919 în Lumina corespondenței diplomatice a Lui Ion I.C. Brătianu. București: Cartea Românească. 189 p.
- Bule, V., 2012. The image of the Romanian administration and the mood of the population of Bessarabia, which are reflected in the French diplomatic and reconnaissance reports of 1918-1920 years. *Rusin*, № 2 (28), pp. 49-54.
- Documents on British Foreign Policy. 1919-1939*, 1947. London: His Majesty's Stationery Office, Vol. I: 1919.
- Documents on British Foreign Policy. 1919-1939*, 1948. London: His Majesty's Stationery Office, Vol. II: 1919.
- History of the Civil War in the USSR: in 5 Vol.*, 1959. Vol. 4: *Decisive victories of the Red Army over the combined forces of the Entente and the internal counter-revolution (March 1919 - February 1920 year)*. Moscow: State Publishing House of Political Literature.
- Kreutor, V., 2001. The policy of the national assimilation of the Ukrainians in Romania in the early 20's of the XX century. *Galicia Scientific and cultural-education journal*. № 7, pp. 163-169.
- Levit, I.E., 2012. Bessarabian Issue in the Context of International Relations (1919-1920). Paris Peace Conference. Tiraspol: Litera.
- Lungu, V.N., 1979. *The policy of the terror and the robbery in Bessarabia from 1918-1920 years*. Chisinau: «Kartya Moldovenyaskе».
- Madievsky, S.A. ed., 1988. *The Problems of the internal and the foreign political history of Romanian of the New and Modern times*. Chisinau: Shtiince, 1988.
- Muntyan, M.A., 1977. Danube problem in international relations (1945-1948). Chișinău: Stiinta.
- Nazaria, S.M., 2014. The agreement between Rakovsky and Averescu on March 5-9, 1918, in the historiography and the memoirs of the Romanian politicians. *The problems of the national strategy*, № 2 (23), pp. 155-165.
- Popenko, Ya., 2017a. The Romanian diplomacy in the struggle for Bessarabia at the Paris Peace Conference (January-May 1919). *Kyiv Historical Studies*, № 2 (5), pp. 10-17.
- Popenko, Ya., 2018. The political struggle for Bessarabia at the Paris Peace Conference during May-August 1919. *Eminak*, № 1 (21), Vol. 2, pp. 36-41.
- Popenko, Ya.V., 2017b. The realization of the idea of the creation of «Great Romania» in foreign policy activity of Bucharest during the first quarter of the twentieth century. *Scientific notes of the Vinnitsa State Pedagogical University named after Mikhail Kotsiubynsky*, № 25, pp. 275-280.
- Stafi, I., 2007. *Spovedaniile Basarabiei*. Chișinău: Bons Offices.
- Sulyak, S., 2006. Rusyns during the First World War and Russian Disorder, *Rusin*, № 1 (3), pp. 46-65.
- The Roumanian Occupation in Bessarabia. Documents by Paris Peace Conference*, 1920. University of California Libraries.
- Tilea, V.V., 1925. Acțiunea diplomatică a României. Nov. 1919 - Mart. 1920. Sibiu.
- Vetrova, G., 2013. Features of the economic development of the Southern Bessarabia at the warehouse of the kingdom Romania (1918-1940 years). *Regional studies*, № 1, pp. 47-53.
- Zimmerman, M.A., 1924. *Essays of the new international law. Handbook for the lectures*. Prague: Plamja.

© Попенко Ярослав

Надійшла до редакції 10.08.2018